

Milan Martinović

1. Pristopi in ravni analize

V sodobni znanstveni fazi konceptualizacije socialnega dela najdemo izraz "metodologija raziskovanja socialnega dela" (K. Kendall, 1972); omenjeni avtor v tem delu obravnava potrebo po inovaciji izobraževalnega programa na področju socialnega dela. Poleg programiranja vsebine pri študiju osebnosti in družbe omenja K. Kendall potrebo po "študiju teorije in prakse socialnega dela in metodologije raziskovanja socialnega dela".

Drugi avtorji uporabljajo izraz "metode socialnega dela" (Friedländer in Pfaffenberger, 1970), ki ga lahko najdemo tudi v številnih drugih publikacijah in naslovih, še posebno v starejših ameriških publikacijah. V jugoslovanskih publikacijah se izraz "methods of social work" navadno prevaja kot "metodika socialnega dela". Uporablja se per analogiam s kategorijami socialne pedagogike ali izobraževalne teorije, pod vplivom evropske tradicije in socialne pedagogike.

Metodika pomeni uporabo tranzitivnih tehnik v socialnem delu s strankami (primeri, skupinsko in skupnostno socialno delo). Za razliko od metodike implicira metodologija raziskovanja socialnega dela posamezen raziskovalni subjekt v okviru raziskav odnosov v skupini in akcijsko raziskovanje socialnega konteksta skupnosti. Metodološka koncepcija jugoslovanskih in številnih drugih evropskih avtorjev je anahronizem v moderni konceptualizaciji študija socialnega dela. Moderne znanstvene izkušnje študija sodobnega socialnega dela po vsem svetu, posebno v severno-ameriških šolah za socialno delo, so zelo pomembne za razvoj metodologije socialnega dela in njihov prenos bi zelo pomembno vplival na jugoslovanski raziskovalni center za socialno delo.

Pregled kanadskih izkušenj (J. Gripton, 1984) vsebuje pregled raziskav socialnega dela, zgodovino znanstvenega razvoja socialnega dela, cilje raziskav, politiko in aktivnosti kanadskih šol za socialno delo, pregled raziskav, interese in aktivnosti fakultet za socialno delo, raziskavo socialnih služb in organizacij ter študijo kompjuterizacije in informacijskih sistemov kanadskih organizacij za socialno skrbstvo. Prediplomski študij ima v učnem programu poseben predmet "Uvod v raziskovanje socialnega dela" s specificiranimi fazami raziskovanja: formulacija problema, zasnova razi-

skave, zbiranje podatkov, interpretacija analize, uporaba računalniškega terminala in pisanje poročila. Nastopajo tudi posebni predmeti, na primer "Individualni projekti raziskovanja socialnega dela", ki se nanašajo na manjše raziskave, na primer na projekte, ki temeljijo na raziskavi enega subjekta, ali raziskave manjših skupin v mentorskem sistemu v okviru podiplomskih raziskovalnih projektov (McGill University, School of Social Work, 1984).

Podobne metodološke pristope lahko najdemo tudi v ameriških šolah za socialno delo (A. Kahn: *Issues in American Social Work*, 1965) in v mednarodnem projektu o metodologiji socialnega dela, ki ga je vodil profesor L. Lowy s Šole za socialno delo pri Univerzi v Bostonu (1988). Če primerjamo evropske programe študija socialnega dela, lahko ugotovimo vrsto študijskih modelov, še posebno v tako imenovanih neodvisnih šolah zunaj univerz, kjer lahko najdemo nekonsistentne programe o metodologiji raziskovanja socialnega dela. V okviru fakultetnega študija in visokih strokovnih šol lahko srečamo programe v katerih prevladuje klasična sociološka metodologija (materiali IASSW Project Group, 1984).

Znanost socialnega dela implicira specifično metodologijo, ki je neposredno povezana s splošno socialno metodologijo ali epistemologijo. Kot integrativna in uporabna znanost je metodologija socialnega dela v svojem raziskovalnem interesu blizu sociološki metodologiji, socialni psihologiji, socialni antropologiji, toda ta metodologija ima posebne in avtentične karakteristike.

Medtem ko sta predmet sociološkega raziskovanja celotna družba in njena struktura, je okvir metodologije znanosti socialnega dela skupnost, vključujoč tudi lokalno skupnost (nem. Ortsgemeinschaft).

Katere so značilnosti globalnega sociološkega pristopa? Za ilustracijo omenimo, kaj je zapisal o tem problemu R. Supek: "(...) težave v položaju sociologov se pokažejo posebno v njihovi obveznosti, da skrbijo za globalni nivo družbe, to je, da opazujejo celoto, njihov razum mora biti kot reflektor, katerega luč odseva na celoti socioloških procesov. Obenem pa mora ciljati na nekatere dele ali odnose te celote, ki so najbolj pomembni za njegovo nalogo(...) Sociolog se obnaša kot dober arhitekt, ki zmeraj misli na to, kako opremiti stavbo s pohištvo, toda njegov položaj je bolj zapleten, ker se njegova stavba sama od sebe vsak trenutek spreminja; misli na spreminjanje načrta stavbe, in ko se približuje konec gradnje, kaže, da jo bo nemogoče dokončati."

V primerjavi s sociologijo, katere raziskovalni interes teži k celoti

procesov, kombinaciji analize celote in segmentalne analize, ima znanost socialnega dela svoj interes in je kot uporabna znanost usmerjena k načrtovanju metodičnih aktivnosti prakse socialnega dela. Ta praksa pomeni pomoč posameznikom, skupinam in družinam, kako zadovoljiti njihove socialne potrebe in omogočiti socializacijo kot tudi preprečevanje socialnih problemov.

2. Faze raziskovanja socialnega dela in reševanje problemov

Epistemološki postopek raziskovanja socialnega dela implicira tri ravni analize: individualno (delo s socialnimi primeri), skupinsko (delo s skupinami) in institucionalno (organizacije v skupnosti).

Te tri ravni raziskovanja in analize so v stalnem dialektičnem odnosu in jih ni mogoče metafizično ločevati (mikro, mezo in makro raven).

Glede na postulate humanističnega personalizma osebnosti (oz. posameznika) kot socialnega bitja ne moremo opazovati izven skupinskega sistema, posameznik in skupina pa dejansko izpolnjujeta večino svojih socialnih potreb in potreb socialnega skrbstva v kontekstu skupnosti (nem. Gemeinschaft, angl. community), ali bolj precizno v lokalni skupnosti, kot socialnem okviru (nem. Ortsgemeinschaft, an. local community).

Stopnje (faze) raziskovalnega procesa, ki jih analizira A. Kahn, bi pomenile definicijo problema, analizo, rešitev in verifikacijo. Med temi štirimi fazami (stopnjami) bi bile sekvenčne analize; prve štiri predstavljajo teoretični del raziskave in zadnje tri verifikacijo. Zelo pomembno je izbrati raziskovalni problem na področju socialnega dela zaradi vrednostnih kriterijev znanosti in znanstvenika samega. Ta problem in vprašanja nevtralnosti znanosti je zelo dobro analiziral Max Weber v svoji študiji *Wissenschaft als Beruf* (Znanost kot poklic), s čimer pa je povezano tudi vprašanje kriterijev vrednotenja.

Vrednostni kriteriji znanosti izhajajo iz temeljnih družbenih vrednot, toda znanstvenik se na začetku tega dejstva ne zaveda, začenja z svojimi lastnimi kriteriji.

Konceptualna operacionalizacija implicira konceptualne začetne točke in definiranje (časovnega in geografskega) okvira raziskave, to je prostora raziskave fenomena ali problema in karakteristik, ki bodo preučevane glede na temeljne kategorije znanosti socialnega dela. Teoretični del raziskave naj

razišče relevantne znanstvene podatke, vključujoč definirane uporabne dele znanosti socialnega dela in povezana znanstvena področja (sociologijo, psihologijo, antropologijo, medicino itd.). V tej fazi raziskave je treba glede na teze R. Kahna definirati "alternativne teorije", ki jih mora testirati raziskovalec.

Nadalje je potrebno eksplicirati raziskovalne metode in instrumente zbiranja, s katerimi je "mogoče zbrati relevantne podatke", potrebne za kompleksno analizo raziskovalnega problema. Interes raziskovalne metodologije je osredotočen na tri metodološke komplekse (študij primerov, študij skupin in študij skupnosti), problem veljavnosti vzorca, način, kako se ga izbere, in vprašanje reprezentativnosti. V primerjavi s sociološko metodologijo bi bili *differentia specifica* metodologije znanosti socialnega dela očitno manjši vzorci in obenem bi bilo več možnosti za uporabo bolj intenzivne metodologije, ki je specifična za vsak zgoraj omenjeni kompleks.

Verifikacijski del socialnega dela implicira naslednje tri korake: analizo problema, rešitev in verifikacijo. Glede na to testiramo hipotezo, postavljeno v teoretičnem delu raziskave. Tu je potrebno opraviti kvalitativno in kvantitativno analizo podatkov zbranih z znanstvenimi metodami (študij dokumentov, metoda spraševanja, socialni intervju, metoda opazovanja, eksperimentalna metoda, metoda intenzivnega študija na terenu - v okolju, klinična ali biografska metoda, statistično-sociometrične in različne druge tehnike zbiranja podatkov).

Predikcija je zelo pomembna faza v metodologiji socialnega dela. Vključuje različne metode znanstvene predikcije: metodo korelacije, ekstrapolacije, delfi metodo (eksperti), metodo modeliranja in metodo scenarija, omejitve in mrežno načrtovanje.

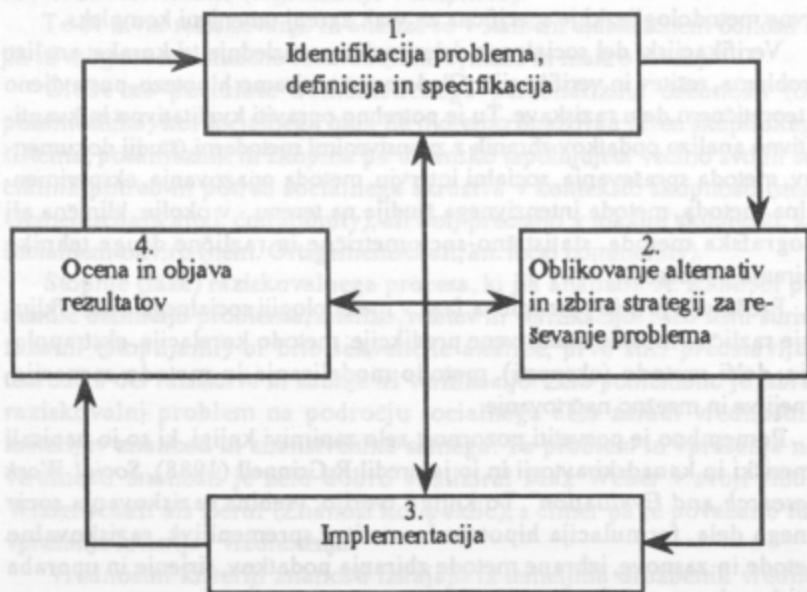
Pomembno je posvetiti pozornost zelo zanimivi knjigi, ki so jo napisali ameriški in kanadski avtorji in jo je uredil R. Grinnell (1988), *Social Work Research and Evaluation*. To knjigo tvorijo: vsebina raziskovanja socialnega dela, formulacija hipoteze in meritev spremenljivk, raziskovalne metode in zasnove, izbrane metode zbiranja podatkov, širjenje in uporaba raziskovalnega znanja.

Znanost socialnega dela razvija specifično metodologijo z njenimi teoretičnimi in aplikativnimi aspekti. Glede na to lahko govorimo o kompleksni metodologiji znanosti socialnega dela (ali socialno delo kot akademska disciplina, R. Grinnell, 1988). To metodologijo je R. Grinnell opredelil kot "generični proces reševanja problemov". Ta proces vključuje dva vzporedna

in simultana procesa: raziskovanje in prakso socialnega dela (intervencijo socialnega dela).

Epistemološki postopek tega procesa ima štiri faze: definicija in specifikacija problema, oblikovanje alternativ in izbira rešitve problema, implementacija, evaluacija in objava ugotovitev.

"V procesu reševanja problema omenjene štiri faze niso ločene entitete, temveč povezan del cikla, in se postopoma mešajo med seboj. Postopek reševanja problema je racionalno, načrtovano, sistematično zaporedje korakov, ki so usmerjeni k cilju." (R. Grinnell, 1988)

Slika 1: Proces reševanja problema

Generični proces reševanja problema implicira raziskovanje in prakso socialnega dela kot dva vzporedna procesa (slika 2).

---

1. faza: Identifikacija problema, definicija in specifikacija

---

Splošno reševanje problema:

Ugotovitev, da problem obstaja

Raziskovanje socialnega dela:

Identifikacija raziskovalnega problema

Praksa socialnega dela:

Diagnoza in ocena

---

2. faza: Oblikovanje alternativ in izbira strategij

Splošno reševanje problema:

Predlaganja možnih rešitev problema

Raziskovanje socialnega dela:

Formulacija hipoteze in zasnova raziskave

Praksa socialnega dela:

Izbira in planiranje intervencije

---

3. faza: Implementacija

Splošno reševanje problema:

Izvesti izbrano rešitev

Raziskovanje socialnega dela:

Izvesti zasnovano rešitev

Praksa socialnega dela:

Implementacija izbrane intervencije

---

 4. faza: Evaluacija in objava ugotovitev

Splošno reševanje problema:

Evalvacija rezultata izbrane rešitve

Raziskovanje socialnega dela:

Analiza, interpretacija, poročanje o ugotovitvah

Praksa socialnega dela:

Ocena klientovega napredka in zaključek

 Slika 2: Paralele med reševanjem problema, raziskovanjem
in intervencijo socialnega dela

Na koncu naj zaključimo, da je zgoraj razloženi proces enkraten in da v njem profesionalni socialni delavec obenem igra dve vlogi: raziskovalca in praktika.

Prevedla: Marija Ovsenik

Viri:

 CONSTABLE T.R., *School Social Work, Practice and Research Perspectives*, The Dorsey Press, Homewood, Illinois 1982, str. 214-216

 DERVISBEGOVIĆ dr. M., *Metodika socijalnog rada*, VSSR, Sarajevo 1981

 FRIEDLANDER, W. A. in PFAFFENBERGER, H., *Osnovna načela in metode socialnega dela*, Tehnična založba Slovenije, Ljubljana 1970

 GRINNELL, M. Richard, *Social Work Research and Evaluation*, F. P.

Peacock Publishers, Inc., Itaska, Illinois 1988, str. 2-65, 258-400

GRIPTON, J., *Social Work Research in Canada*, materiali kongresa IASSW, Montreal 1984, str. 178-179

GUD, V. in HET, P., *Metodi socijalnog istraživanja*, V. Karadžić, Beograd 1966

HALMI, A., *Metodologija akcionih istraživanja kao naučna i samoupravna osnova socijalnog rada* (Doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka), Beograd 1987

KAHN, J. A., *Issues in American Social Work*, New York 1965, str. 270

KENNDALL, K., *The New Thems in Social Work Education*, New York 1972

LOWY, dr. Louis, *An Assessment-Survey Report of Indigenous Social Work Literature on Social Work Methodology*, Boston University School of Social Work, Boston 1988

MARTINOVIC, M., *Znanstvene osnove socijalnog rada*, Narodne novine, Zagreb 1987

MESEC, B., *Veda o socialnem delu kot znanstveno jedro visokošolskega studija*, *Socialno delo*, Ljubljana 1988, str. 235

MILOVANOVIC, M., *Metodika individualnog i grupnog socijalnog rada*, VSSR, Beograd 1981

NEDELJKOVIĆ, R. Y., *Socijalni rad*, Zavod za proučavanje socijalnih problema grada Beograda, Beograd 1982

RÖSSNER, L., *Theorie der Sozialarbeit*, Ernst Reinhardt Verlag, München 1975

- SKELEDŽIJA, B., *Metodika socijalnog rada na pojedinačnom slučaju*, skripta VSSR, Zagreb 1977
- STAUB-BERNASCONI, S., *Disparities between local, national and international development - The need for new contract and new curricula*, Referat na kongresu IASSW, Dunaj 1988
- SUIN de BOUTEMARD, B., *Überlegungen zur Schöpfung einer Wissenschaft der Sozialarbeit*, Referat na kongresu IASSW, Dunaj 1988
- SUPEK, R., *Zanat sociologa*, Školska knjiga, Zagreb 1982, str. 80-81
- WEINBACH, W. R. in GRINNELL, M. R., *Statistics for Social Workers*, Longman, New York in London 1987
- WHITE RILEY, M., *Sociological Research, Case Approach*, New York 1963, str. 644-700
- MARTINOVIĆ, M., *Suvremene osnove socijalnog rada*, Metodične novine, Zagreb 1988
- MEŠEC, B., *Vreda o socijalnem delu kot znanstveno jedro visokozšolskega študija*, *Socijalno delo*, Ljubljana 1988, str. 222
- MILANOVIĆ, M., *Metodika individualnog i grupnog socijalnog rada*, VSSR, Zagreb 1988
- VEDR, J., *Socijalni rad i razvoj za provođenje socijalnih promena*, *Socijalno delo*, Zagreb 1988, str. 214-216
- HEDELKOVIC, R., *Socijalni rad i razvoj za provođenje socijalnih promena*, *Socijalno delo*, Zagreb 1988, str. 214-216
- ROSSNER, J., *Socijalni rad i razvoj za provođenje socijalnih promena*, *Socijalno delo*, Zagreb 1988, str. 214-216
- Dr. Milan Martinović je predstojnik in profesor Raziskovalnega in izobraževalnega centra za socialno delo Pravne fakultete, Univerze v Zagrebu.